

วัฒนธรรมร่วมสมัยสู่การปรับเปลี่ยนรูปแบบงานศิลปหัตถกรรมผ้าทอท้องถิ่น

The Effective of Contemporary Cultural for Changing in Product Designs of Local Woven Art and Handicrafts

กัมพล แสงเอี่ยม¹

บทคัดย่อ

บทความนี้ได้กล่าวถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรมในยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุกมิติ รวมถึงมิติของเวลาท่ามกลางโลกาภิวัตน์ ในปัจจุบันเป็นวัฒนธรรมที่สร้างสรรค์แบบข้ามแดน การผสมผสานทางด้านการรับรู้ ด้านแนวคิด ด้านรูปแบบ และด้านรสนิยม ซึ่งส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนรูปแบบของงานศิลปหัตถกรรมผ้าทอท้องถิ่น เพื่อให้สอดคล้องกันกับบริบทภายนอกชุมชน และบริบทภายในชุมชน จากการผสมผสานทางวัฒนธรรมสู่แนวทางของรูปแบบงานศิลปหัตถกรรมผ้าทอท้องถิ่นสองรูปแบบด้วยกัน แนวทางที่ 1 การปรับเปลี่ยนเอกลักษณ์ผ้าทอท้องถิ่น แนวทางที่ 2 การปรับเปลี่ยนรูปแบบและการใช้งานใหม่ ภายใต้บริบททางวัฒนธรรมร่วมสมัย

คำสำคัญ: วัฒนธรรมร่วมสมัย, เปลี่ยนรูปแบบ, ศิลปหัตถกรรม, ผ้าทอท้องถิ่น

Abstract

This article explained about the diversity of globalization which is dramatically change in all of factor including the dimension of contemporary cultural. In term of creativity of culture that there are consist of the crossing borders, cognitivity, concepture, pattern and taste.

¹ อาจารย์ประจำ สาขาออกแบบหัตถอุตสาหกรรม คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์ลำปาง

It effective to changing design in local woven and handicrafts as far as the relative inside and outside of the local community. For the integration of the contemporary culture that created the new way of woven art and handicrafts; the first way is the supplement of identity. Secondly, the development of productivity beneath of the contemporary context.

Keywords: Contemporary Cultural, Changing in Product Designs, Art and Handicrafts, Local Woven

บทนำ

ปัจจุบันในยุคโลกาภิวัตน์ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุกมิติ ทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และเทคโนโลยี อันเป็นผลมาจากการพัฒนา เทคโนโลยีสารสนเทศ และการปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมือง และด้านสังคม ส่งผลทำให้ประเทศต่างๆ ในโลกต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน มีความเชื่อมโยงระหว่างกันมากขึ้น ด้วยเงื่อนไขจากบริบทด้านสังคมโลกาภิวัตน์ จึงก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมระหว่างประเทศ และระหว่างชาติพันธุ์ รวมถึงการแพร่กระจายแนวคิดพหุลักษณะทางสังคม และความหลากหลายทาง วัฒนธรรมเป็นไปอย่างกว้างขวาง “วัฒนธรรม” คือลักษณะที่แสดงถึงความเจริญ งาม ความ เป็นระเบียบเรียบร้อย ความกลมเกลียวก้าวหน้า และศีลธรรมอันดี ของประชาชน วัฒนธรรมจึงเป็นลักษณะพฤติกรรมต่างๆ ของมนุษย์ซึ่งเป็นวิถีชีวิต ของมนุษย์ ทั้งตัวบุคคลและสังคมที่ได้วิวัฒนาการต่อเนื่องมาอย่างมีแบบแผน แต่อย่างไรก็ตามมนุษย์นั้นไม่ได้เกาะกลุ่มอยู่เฉพาะในสังคมของตนเอง ได้มีความสัมพันธ์ ติดต่อกับสังคมต่างๆ ซึ่งอาจอยู่ใกล้ชิดมีพรมแดนติดต่อกัน หรืออยู่ปะปน ในสถานที่ เดียวกันหรือการที่ชนชาติหนึ่งตกอยู่ใต้การปกครองของชนชาติหนึ่ง มนุษย์เป็น ผู้รู้จักเปลี่ยนแปลงปรับปรุงสิ่งต่างๆ จึงนำเอาวัฒนธรรมที่เห็นจากได้สัมผัสติดต่อก มาใช้โดยอาจรับมาเพิ่มเติมเป็นวัฒนธรรมของตนเองโดยตรงหรือนำเอามาดัดแปลง แก้ไขให้สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพบริบททางวัฒนธรรมที่มีอยู่เดิม แต่จะมี วัฒนธรรมที่มีพื้นฐานมาจากความรู้ ประสบการณ์ที่สังคมตกทอดมาโดยเฉพาะ ของสังคมนั้น ที่แสดงออกในรูปแบบการดำรงชีวิตของคนในชุมชนนั้น รวมถึง

รูปแบบสิ่งของเครื่องใช้ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต เมื่อศิลปะซึ่งเป็นส่วนผสมหนึ่งของ ศิลปวัฒนธรรม ศิลปะและวัฒนธรรมเดินทางไปพร้อมกับพัฒนาการของสังคม พัฒนาปรับเปลี่ยนไปตามเงื่อนไขและบริบทต่างๆ ของสังคม ความคิดความเชื่อ และการสร้างสรรค์ศิลปะในแต่ละช่วงเวลา (วิรุณ ตั้งเจริญ, 2554) ผ้าทอเป็นสื่อ สัญลักษณ์ของคนในแต่ละชุมชน แสดงถึงเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ และความแตกต่างทาง วัฒนธรรม ผ้าทอยังคงเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิตของมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนถึงตาย และมีบทบาทสำคัญทั้งในแง่ด้านเศรษฐกิจด้านสังคมและด้านวัฒนธรรม การทอผ้า เริ่มจากการสานมนุษย์เริ่มสานต้นหญ้าอ่อนเพื่อใช้ใส่วัสดุสิ่งของ และต่อมาได้กลายเป็น สื่อและตะกร้า พัฒนามาเป็นวิธีการต่อต้านพิษเพื่อเป็นเส้นที่ยาวและทำให้ เหนียวขึ้น สามารถรับน้ำหนักได้มากขึ้น จนกระทั่งมีการคิดค้นวัสดุการทอจากพืช มาเป็นเส้นใย เช่น ฟ้าย รู้จักวิธีการทออย่างง่าย คือการนำฝ้ายมาผูกกับหินเป็นเส้นยืน และใช้เส้นพุ่งเข้าไปเวลาทอ ในอดีตเด็กผู้หญิงทุกคนจะถูกฝึกหัดให้รู้จักการทอผ้า และเย็บปัก ถักร้อย ซึ่งเป็นสิ่งที่จำเป็นในการดำรงชีวิต ผ้าทอยังคงบทบาททางสังคม และวัฒนธรรม โดยผ่านการเวลาและการผสมผสานทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย

วัฒนธรรมโลก

กระบวนการโลกาภิวัตน์ที่หมายถึงการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมสากล โลกนั้น ไม่ได้หมายความว่าคนทั้งโลกจะมีวัฒนธรรมเพียงชุดเดียว มนุษย์เราต้องการ เอกลักษณะและความเฉพาะตัว มีรากเหง้า ซึ่ง Kooiman (1993 ในอมรา พงศาพิชญ์, 2549) เชื่อว่าการบริหารจัดการสังคมสมัยที่ซับซ้อนหลากหลายและมีพลวัตคือ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกับสังคมวัฒนธรรม ในการตอบสนองต่อสังคม รัฐต้อง สามารถแทรกแซงและจัดการความขัดแย้งทางสังคมการเมืองได้ วิธีการจัดการนี้ เรียกว่า governance ซึ่งแตกต่างจาก governing ตามที่เข้าใจกันว่าเป็นการจัดการ โดยคณะบุคคลแยกต่างหากจากสังคมโดยรวม ดังนั้นในกระบวนการเปลี่ยนแปลง และพัฒนา ความต้องการในสังคมมีอย่างน้อย 2 ระดับ ในระดับสังคมมีความจำเป็น ที่จะต้องวางแผนและกำกับทิศทางในระดับปัจเจก คือ ความจำเป็นที่จะต้องมีเสรีภาพ อิสระ และการมีอัตลักษณ์เฉพาะตัว องค์ประกอบของการบริหารจัดการที่ดีใน 2 ระดับนี้คือความสมดุลระหว่างองค์ประกอบส่วนสาธารณะและส่วนปัจเจกบุคคล

ความหลากหลายทางวัฒนธรรม

แนวความคิดในเรื่องพหุนิยม (Pluralism) ปรากฏอยู่อย่างเด่นชัดในสังคมที่มีความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์และวัฒนธรรม ซึ่งมีความตระหนักถึงสภาพของความหลากหลายนั้นและพยายามที่จะทำให้ความหลากหลายนั้นดำรงอยู่ได้ร่วมกันในสังคมอย่างเป็นปกติ (ธีรยุทธ บุญมี, 2546) ก่อนที่จะมีมนุษย์เกิดขึ้นก็มีความหลากหลายในธรรมชาติเป็นพื้นฐานมาก่อน มนุษย์ก็เกิดขึ้นในสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกัน ในที่แต่ละแห่งมนุษย์ก็ย่อมเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกัน และอยู่รวมอย่างสอดคล้องกับธรรมชาติ จึงมีวิถีชีวิตที่แตกต่างกัน เรียกว่าเป็นความหลากหลายทางชีวภาพ กับความหลากหลายทางวัฒนธรรมเป็นเรื่องที่เชื่อมโยงกัน พัฒนาการและการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม ส่งผลให้เกิดความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมในรูปแบบต่างๆ ทั้งนี้ตั้งอยู่บนฐานความคิดของนักโบราณคดี เช่น กอร์ดอน ไชล์ด และเรื่องการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมของสำนักโคลัมเบียสมัยคริสต์ทศวรรษที่ 1920 นำโดยฟรานซ์ โบแอส ซึ่งเชื่อว่าวัฒนธรรมมีศูนย์กลางและแพร่กระจายสู่ชายขอบและสังคมอื่น การปะทะสังสรรค์ทางวัฒนธรรมทำให้เกิดการยอมรับวัฒนธรรมของกันและกัน ความหลากหลายทางวัฒนธรรมจึงเป็นผลจากการที่วัฒนธรรมพัฒนาการที่แตกต่างกัน และมีการผสมผสานเอาบางส่วนของวัฒนธรรมอื่นมาด้วย การปรับรับวัฒนธรรมซึ่งกันและกันนี้มีรูปแบบต่างๆ ขึ้นอยู่กับกระบวนการปรับตัวในอดีต

วัฒนธรรมในสังคมพหุนิยม มีแนวทางการศึกษาวัฒนธรรมท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ โดยการกล่าวถึงวัฒนธรรมมวลชนโลก ที่ถูกนำเสนอโดยนักสังคมวิทยาชาวอังกฤษ คือ ฮอลล์ (Hall) นำเสนอว่าวัฒนธรรมในโลกยุคโลกาภิวัตน์จะถูกควบคุมโดยเครื่องมือสมัยใหม่ที่ทำหน้าที่ในการผลิต “วัฒนธรรม” ถูกกำหนดโดยภาพลักษณ์ที่ส่งผ่านข้ามพรมแดนภาษาได้อย่างรวดเร็วและง่ายดายดังตัวอย่างเช่น ศิลปะ บันเทิง กีฬา เครือข่ายโทรทัศน์ภาพยนตร์ การโฆษณาที่มุ่งตลาดในวงกว้าง สื่อสารมวลชน ซึ่งทั้งหมดนี้อยู่ภายใต้การควบคุมของเครือข่ายโทรทัศน์ที่รับส่งด้วยสัญญาณดาวเทียม ที่มีเครือข่ายทั่วโลก (สุริยา สมุทรคุปต์ และพัฒนา กิตาชา, 2542)

วัฒนธรรมร่วมสมัย

ภายใต้บริบทโลกของความทันสมัยที่เป็นปริณทณที่เต็มไปด้วยวัฒนธรรมที่มีชีวิต เป็นเสมือนกระแสหรือพลังที่เรามองไม่เห็นแต่รู้สึกได้ บริโภคได้ และใช้ชีวิตส่วนใหญ่ในขณะที่เราตื่นนอน ทำงาน พักผ่อนหย่อนใจ รวมทั้งกิจกรรมต่างๆ ในชีวิตประจำวัน รวมถึงมิติของเวลาในท่ามกลางโลกาภิวัตน์ในปัจจุบันเป็นวัฒนธรรมที่สร้างสรรค์แบบข้ามแดน ข้ามประเทศ ข้ามชุมชน อยู่คนละที่คนละทางยังสามารถสัมพันธ์กับวัฒนธรรมต่างแดนได้ วัฒนธรรมข้ามยุคข้ามสมัย เช่นเรื่องราวในอดีตนับพันปีก็ยังสามารถจะมีความสำคัญได้ในยุคสมัยปัจจุบัน จากที่กล่าวในเบื้องต้นเราจะเห็นว่า วัฒนธรรมร่วมสมัย คือการผสมผสานทางความคิดและวัฒนธรรมภายนอกของวัฒนธรรมตนเองและเกิดการคัดสรรคของวัฒนธรรมต่างๆ หล่อหลอมเป็นวัฒนธรรมใหม่ที่สอดคล้องกับบริบททางสังคมนั้นๆ จากวัฒนธรรมเดิมรวมเข้ากับวัฒนธรรมใหม่สู่วัฒนธรรมร่วมสมัย จะเห็นได้ชัดจากการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมการแต่งตัวของผู้คนในสังคมต่างๆ ที่เปลี่ยนไปตามกระแสภายนอกและความเป็นสากลมากขึ้น

งานศิลปหัตถกรรมท้องถิ่นกับวัฒนธรรม

วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของคนไทยในอดีต มีความสวยงามและทรงคุณค่าเป็นอย่างยิ่ง องค์ความรู้และภูมิปัญญาไทยที่สั่งสมมาในอดีต การแก้ปัญหาเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และสิ่งเหนือธรรมชาติผ่านกระบวนการทางจารีตประเพณี หรือตามแนวทางทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ (Constructivism) ซึ่งมุ่งเน้นไปที่การสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองได้แก่ การทดลอง การลองผิดลองถูก เพื่อสั่งสมเป็นประสบการณ์ เกิดเป็นทักษะและภูมิปัญญาไทยที่มีคุณค่า วิถีชีวิตความเป็นอยู่การรู้จักปั้นดิน รู้จักการสานวัสดุเป็นเครื่องใช้ไม้สอย เป็นงานศิลปกรรมเป็นงานช่าง ล้วนแต่เป็นภูมิรู้ที่มีคุณค่า มีความงดงามเป็นอย่างยิ่ง รูปร่าง ทรวดทรงผลิตภัณฑ์ งานหัตถกรรมเครื่องใช้ไม้สอยของไทยในอดีต ที่มีรูปร่าง รูปทรงที่โดดเด่นประกอบสร้างด้วยมือ แก้ปัญหาการใช้วัสดุธรรมชาติให้สอดคล้องอย่างแยบยลกับวิถีชีวิตและสิ่งแวดล้อมในอดีต คุณค่า ความหมายและเรื่องราวที่บันทึกไว้

ผ่านร่องรอยของกาลเวลา ล่วงเลยมาถึงปัจจุบันองค์ประกอบต่างๆ จากอดีตได้เลือนหายไป รูปทรงที่เคยคุ้นตา ปัจจุบันได้ห่างหายไปและพบเห็นได้ก็เพียงพื้นที่เฉพาะอย่างพิพิธภัณฑ์ ซึ่งตัดขาดจากวิถีชีวิต สังคมและจากใจของคนไทย ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมไทยจึงเป็นเสมือนวัตถุโบราณที่หยุดนิ่ง ขาดการต่อยอดให้สอดคล้องกับบริบทร่วมสมัยของคนไทย และจากการตื่นตัวของแนวคิดสังคมไทยสมัยใหม่ ที่เน้นกระแสการเปลี่ยนแปลงและเติบโตของ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านวัฒนธรรม การถูกรอรับด้วยการสื่อสารและเทคโนโลยีทางวิทยาศาสตร์ส่งผลให้ภาพปรากฏของศิลปวัฒนธรรมเป็นเรื่องที่ล้าสมัย (จรัสพิมพ์ วังเย็น, 2554 : 22)

ศิลปหัตถกรรมกับวัฒนธรรมการทอผ้า

การทอผ้านับเป็นงานหัตถกรรมอย่างหนึ่งที่ทำสืบต่อกันมาเป็นเวลานาน ตั้งแต่ก่อนสมัยสุโขทัยเป็นราชธานีสันนิษฐานจากประวัติศาสตร์ไทยได้กล่าวไว้จากหลักฐานการแต่งกายของพระมหากษัตริย์ เจ้านาย ข้าราชการ คหบดีในสมัยนั้น และได้กล่าวไว้เกี่ยวกับเรื่องการส่งส่วยมักกล่าวว่า “ส่งผ้าทอเป็นมัด น้ำผึ้ง ไม้หอม” และอื่นๆเป็นเครื่องราชบรรณาการ การทอผ้าว่าเป็นศิลปะอย่างหนึ่งที่ผู้เป็นช่างทอจะต้องมีความสามารถในการใช้สีของเส้นด้ายประกอบกันให้เกิดลวดลาย ความสวยงามและการใช้สีทำให้เกิดลวดลายคือการย้อม หากผู้ใดได้จับชมแล้วยากที่จะวางลงได้ ผ้าทอได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมของกาลเวลาที่ยาวนานและได้ผสมผสานของวัฒนธรรมใหม่ๆจนเกิดรูปแบบของลวดลายของผ้ารวมถึงการใช้งานที่แตกต่างจากอดีต ตัวอย่างของกลุ่มทอผ้าย้อมสีธรรมชาติแจ้ซ้อนเหนือ ต.แจ้ซ้อน อ.เมืองปาน จ.ลำปาง ก็เป็นอีกกลุ่มชุมชนหนึ่งที่มีการถ่ายทอดวัฒนธรรมการทอผ้าจากอดีตจนถึงปัจจุบันและยังคงเอกลักษณ์ของลายผ้าของตนเอง

ภาพที่ 1 ภาพเส้นด้ายของกลุ่มทอผ้า
ย้อมสีธรรมชาติแจ้ซ้อนเหนือ ต.แจ้ซ้อน
อ.เมืองปาน จ.ลำปาง รูปแบบของ
เส้นด้ายที่ผ่านกระบวนการย้อมสี
ธรรมชาติพร้อมขึ้นการทอผ้า
ที่มา : ภาพถ่ายโดย กัมพล แสงเอี่ยม

ภาพที่ 2 ภาพผลิตภัณฑ์จากผ้าทอของ
กลุ่มทอผ้าย้อมสีธรรมชาติแจ้ซ้อนเหนือ
ต.แจ้ซ้อน อ.เมืองปาน จ.ลำปาง รูปแบบ
ของลายผ้าต่างๆและสีผ้าจากการย้อมสี
ธรรมชาติ เป็นสินค้าประเภทผ้าคลุมไหล่
ผ้าพันคอ ผ้าคลุมโต๊ะ และผ้าผืน
ที่มา : ภาพถ่ายโดย กัมพล แสงเอี่ยม

ภาพที่ 3 ภาพผลิตภัณฑ์จากผ้าทอของ
กลุ่มทอผ้าย้อมสีธรรมชาติแจ้ซ้อนเหนือ
ต.แจ้ซ้อน อ.เมืองปาน จ.ลำปาง รูปแบบ
ของลายผ้าต่างๆ และสีผ้าจากการย้อม
สีธรรมชาติ เป็นสินค้าประเภทเสื้อผ้า
สุภาพสตรี
ที่มา : ภาพถ่ายโดย กัมพล แสงเอี่ยม

การปรับเปลี่ยนรูปแบบและความต่อเนื่อง

ในภาวะที่บ้านเมืองเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสของโลกนั้น ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน จากเดิมที่เคยเป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตของชาวบ้านในชนบทที่มีอาจด้านทานหรือแม้แต่จะหยุดนิ่งมิให้เกิดการปรับเปลี่ยนไปตามสภาวะการณ์ที่เกิดขึ้นได้ ความเปลี่ยนแปลงเช่นนี้ เป็นไปตามเหตุและปัจจัยพอจะสรุปได้ดังนี้ (แสงอรุณ รัตสิกร และคณะ, 2551)

ปรับเปลี่ยนวัสดุ มีการนำเอาวัสดุสมัยใหม่ส่วนใหญ่เป็นวัสดุสังเคราะห์เข้ามาใช้ในงานศิลปหัตถกรรมเป็นการเปลี่ยนจากวัสดุธรรมชาติมาเป็นวัสดุสังเคราะห์ การเปลี่ยนจากวัสดุธรรมชาติมาเป็นวัสดุสังเคราะห์นี้ ขยายความไปถึงการเคลื่อนจากสังคมเกษตรกรรมเข้าสู่สังคมอุตสาหกรรมและเทคโนโลยี จะเห็นได้ชัดในงานสานตะกร้าจากวัสดุไม้ไผ่ หวาย ผักตบชวา เปลี่ยนมาเป็นวัสดุเส้นพลาสติกมากขึ้น

ปรับเปลี่ยนผู้ใช้ บ้านเรือนไทยที่เคยเป็นเหย้าเรือนสำหรับอยู่อาศัยของชาวบ้านในชนบททั่วทุกภูมิภาคได้กลายมาเป็นที่อยู่ของผู้มีอันจะกินในเมือง ซึ่งนิยมที่จะซื้อเรือนไทยเก่าจากชนบท หรือสร้างขึ้นใหม่ตามแบบฉบับเรือนไทยเดิมจากแหล่งผลิตบางแห่งเช่น อำเภอบางปะหัน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ปรับเปลี่ยนสถานที่ ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านจากเดิมที่เคยมีใช้อยู่เฉพาะชาวนาและชาว บ้านในชนบทก็นำไปใช้ในเมือง ผ้าทอมัดหมี่ของชาวบ้านในภาคอีสานได้รับความนิยมมาใช้เป็นผ้าผ่อน แพรพรรณของชาวเมือง ยิ่งกว่านั้นยังเป็นที่ชื่นชมของชาวต่างประเทศด้วย หรือบ้านเรือนไทยที่เคยปลูก อยู่ตามหมู่บ้านในชนบทถูกย้ายเปลี่ยนที่มาอยู่ในเมือง

ปรับเปลี่ยนหน้าที่ ไผ่ปลาร้าบ้านด่านเกวียนจังหวัดนครราชสีมาเคยเป็นภาชนะสำหรับใส่ปลาร้า ในปัจจุบันดัดแปลงให้โปร่งด้วยลายฉลุให้ใช้เป็นโคมไฟสำหรับประดับในสวน หรือเครื่องจักสานจำพวกกระบุง ตะกร้าที่เคยใช้ใส่ข้าวเปลือกใส่ผักใส่พันธุ์นกนำมาใช้รองรับกระถางต้นไม้ ประดับอาคารสถานที่กันอย่างแพร่หลาย

ปรับเปลี่ยนรูปแบบ งานศิลปหัตถกรรมที่ได้รับผลกระทบในด้านการเปลี่ยนรูปแบบนั้นเป็นผลสืบเนื่องมาจากการที่ถูกเปลี่ยนหน้าที่ใช้สอยไปใช้ประโยชน์อย่างหลากหลายต่างไปจากที่เคยใช้เฉพาะอย่าง เฉพาะที่เพื่อความเหมาะสมกับสภาพสังคม

ดังนั้นจะเห็นได้ชัดของผ้าทอที่ใช้ในการสวมใส่หรือนุ่งห่ม ได้พัฒนาสู่การใช้ในรูปแบบใหม่ ปรับใช้กับเครื่องเรือน ของตกแต่งบ้านต่างๆ

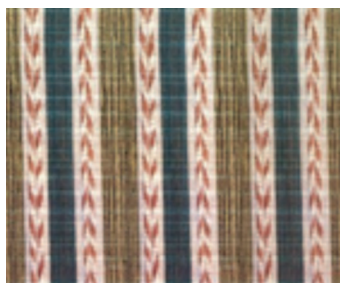
การปรับเปลี่ยนรูปแบบงานศิลปหัตถกรรมผ้าทอท้องถิ่น

การสร้างแรงบันดาลใจจากภูมิปัญญาท้องถิ่น (Inspiration & Appreciation) ซึ่งเป็นการศึกษาคุณค่าเชิงรูปธรรม (Tangible) ได้แก่ เส้นสาย ลวดลาย รูปลักษณะ รูปทรง สี สัน ตลอดจนพื้นผิวและวัสดุ และคุณค่าเชิงนามธรรมของผลิตภัณฑ์ (Intangible) ได้แก่ ความซาบซึ้งในเรื่องราว คุณค่าและความหมาย จิตวิญญาณที่แฝงอยู่ในภูมิปัญญาปรัชญาแนวความคิดการแก้ปัญหาเชิงความคิดและเชิงช่าง อาจจัดรวบรวมอยู่ในลักษณะของผังภาพแสดงอารมณ์หรือMoodboard เป็นต้น (อรัญ วานิชกร, 2555) การปรับเปลี่ยนรูปแบบงานศิลปหัตถกรรมผ้าทอท้องถิ่น ผู้เขียนได้แบ่งออกเป็น 2 แนวทางด้วยกัน

แนวทางที่ 1 การปรับแก้ไขรูปแบบเรื่องการเพิ่มสีลายผ้าที่เป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มชุมชนให้มีความแตกต่างและความโดดเด่นและชัดเจนขึ้นตามบริบทของสังคมที่เปลี่ยน รวมถึงการเพิ่มลายผ้าให้เยอะขึ้นจากในผ้าหนึ่งผืนจะมีเพียงลายเส้นเดียว จึงสังเกตเห็นความงามของลายผ้าที่มีการจัดวางเรื่องของเส้นให้วางเส้นให้ต่อกัน และมีระยะห่างในแต่ละลายประมาณ 1 นิ้ว

ลายเดิม

ลายใหม่

ภาพที่ 4 ภาพการออกแบบลายใหม่ของผ้าทากลุ่มทอผ้าย้อมสีธรรมชาติแจ้ซ้อนเหนือ ต.แจ้ซ้อน อ.เมืองปาน จ.ลำปาง รูปแบบของแนวทางที่ 1

ที่มา : ภาพโดย กัมพล แสงเอี่ยม

แนวทางที่ 2 การพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ เป็นผลิตภัณฑ์ที่กลุ่มชุมชนเอง ยังไม่มีสินค้ากลุ่มผลิตภัณฑ์แบบนี้มาก่อน เพื่อหารูปแบบจากการผสมผสานของ วัฒนธรรมและทิศทางของรูปแบบในภายนอกชุมชน และเน้นไปที่กลุ่มสุภาพสตรี เป็นหลัก และยังคงเน้นในเรื่องลายผ้าที่จัดเรียงของลายใหม่เป็นหลัก

รูปแบบกระเป๋าสุภาพสตรี เน้นลายผ้าของกลุ่ม

ถุงผ้าหูตุลิตบ้นดบอนด์สีน้ำตาล สกรีนโลโก้ 1 สี

ภาพที่ 5 ภาพการออกแบบผลิตภัณฑ์จากผ้าทอของกลุ่มทอผ้าย้อมสีธรรมชาติแจ้ซ้อนเหนือ ต.แจ้ซ้อน อ.เมืองปาน จ.ลำปาง รูปแบบของแนวทางที่ 2 การพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ ภายใต้แนวคิดวัฒนธรรมร่วมสมัย ที่มา : ภาพโดย กัมพล แสงเอี่ยม

รูปแบบกระเป๋าสุภาพสตรี เน้นลายผ้าของกลุ่ม

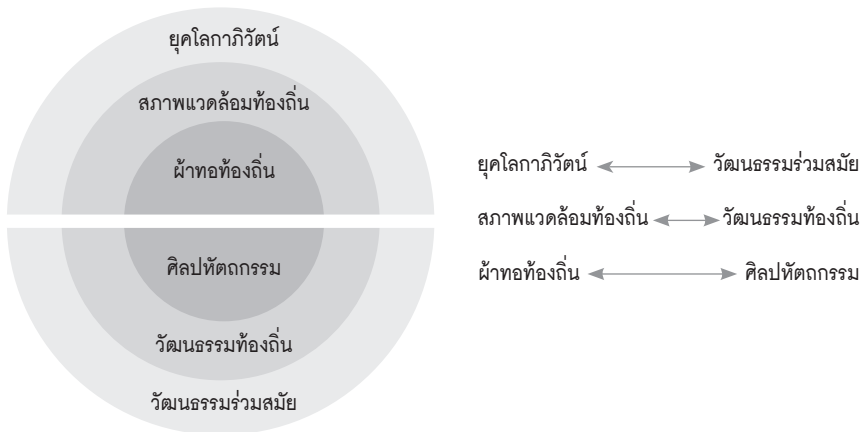

ถุงผ้าหูตุลิตบ้นดบอนด์สีน้ำตาล สกรีนโลโก้ 1 สี

ภาพที่ 6 ภาพการออกแบบผลิตภัณฑ์จากผ้าทอของกลุ่มทอผ้าย้อมสีธรรมชาติแจ้ซ้อนเหนือ ต.แจ้ซ้อน อ.เมืองปาน จ.ลำปาง รูปแบบของแนวทางที่ 2 การพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ ภายใต้แนวคิดวัฒนธรรมร่วมสมัย ที่มา : ภาพโดย กัมพล แสงเอี่ยม

สรุป

จะเห็นได้ว่าความหลากหลายทางวัฒนธรรมในยุคโลกาภิวัตน์ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุกมิติ รวมถึงมิติของเวลาท่ามกลางโลกาภิวัตน์ในปัจจุบันเป็นวัฒนธรรมที่สร้างสรรค์แบบข้ามแดน รวมการผสมผสานทางด้านการรับรู้ ด้านแนวคิด ด้านรูปแบบ และด้านรสนิยม ซึ่งส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนรูปแบบของงานศิลปหัตถกรรมผ้าทอท้องถิ่น เพื่อให้สอดคล้องกันกับบริบทภายนอกชุมชน และบริบทภายในชุมชน จากการผสมผสานทางวัฒนธรรมสู่แนวทางของรูปแบบงานศิลปหัตถกรรมผ้าทอท้องถิ่น ภายใต้บริบททางวัฒนธรรมร่วมสมัย

ภาพที่ 7 ภาพกรอบความสัมพันธ์ของวัฒนธรรมร่วมสมัยสู่การปรับเปลี่ยนรูปแบบงานศิลปหัตถกรรมผ้าทอท้องถิ่น

ที่มา : ภาพโดย กัมพล แสงเอี่ยม

บรรณานุกรม

- จรัสพิมพ์ วังเย็น. 2554. **แนวคิดหลังสมัยใหม่ : การย้อนสู่โลกแห่งภูมิปัญญา**
กรุงเทพฯ: วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ สาขามนุษยศาสตร์และ
สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ธีรยุทธ บุญมี. 2546. **พหุนิยม = Pluralism**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการ
วิจัยแห่งชาติ.
- วิรุณ ตั้งเจริญ. 2554. **ศิลปกรรมร่วมสมัย : การเรียนรู้และสร้างสรรค์**. กรุงเทพฯ:
วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุริยา สมุทคุปดี และพัฒนา กิตติอาษา. 2542. **มานุษยวิทยาโลกาภิวัตน์: รวมบทความ**.
เอกสารทางวิชาการท่องเที่ยวศึกษานิตยสาร สำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.
- แสงอรุณ รัตกสิกร และคณะ. 2551. **ลักษณะไทย วัฒนธรรมพื้นบ้าน**. พิมพ์ครั้งที่ 2.
กรุงเทพฯ: บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
- อรัญ วานิชกร. 2555. **การศึกษากระบวนการเขียนภาพร่างทัศนียภาพเพื่อการ
ออกแบบผลิตภัณฑ์ชุมชน**. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- อมรา พงศาพิชญ์. 2549. **ความหลากหลายทางวัฒนธรรม : กระบวนทัศน์และ
บทบาทในประชาสังคม**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.